

mgr Karolina Ziemianin

Dowód z zeznań świadka w procesie cywilnym

Streszczenie

Przedmiotem niniejszej rozprawy jest dowód z zeznań świadka w procesie cywilnym. Ze względu na swoją dostępność ma on w sprawach cywilnych charakter podstawowy. Analizą objęty jest również dowód z opinii biegłego oraz dowód z przesłuchania stron. Dowody te mają bowiem również charakter osobowy. W takim zakresie, w jakim dokument ogranicza dowód z zeznań świadka, zajęto się również dowodem z dokumentu.

Podjęcie badań w zakresie dowodu z zeznań świadka w procesie cywilnym podyktowane zostało niepełnym opracowaniem tego zagadnienia w dotychczasowym piśmiennictwie prawniczym. Szerzej zagadnienie to rozważane jest w literaturze z zakresu psychologii zeznań świadka i psychologii sądowej. Prace psychologiczne dotyczą jednak w większości przypadków wyłącznie procedury karnej. Orzecznictwo dotyczące zeznań świadka w procesie cywilnym nie jest bogate, a poza tym w niewielkim zakresie dotyczy wiarygodności i wartości dowodowej zeznań świadka.

W rozprawie wyjaśniono trzy terminy: dowód, środek dowodowy i źródło dowodowe. Dowodem jest informacja, która pozwala na ustalenie, czy prawdziwe jest twierdzenie o istnieniu lub nieistnieniu faktu mającego znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Środkiem dowodowym zaś jest nośnik informacji pozwalający na stwierdzenie istnienia lub nieistnienia tego faktu. Natomiast źródłem dowodowym jest każdy środek dowodowy, który pozwala na ustalenie stanu faktycznego w rozpoznawanej przez sąd sprawie.

W dalszej kolejności odniesiono się do zagadnienia prawdy. Ma ona bowiem podstawowe znaczenie w procesie cywilnym. Prawdą jest to, co odpowiada rzeczywistości. Prawda w postępowaniu cywilnym nie ma jednak charakteru absolutnego, stanowi jedynie pewien ideał, do którego postępowanie sądowe powinno dążyć. Orzeczenie powinno zaś być racjonalne, to znaczy opierać się na uzasadnionych należycie argumentach. W rozprawie podkreślono, że zasada prawdy nie stoi w sprzeczności z zasadą kontradiktoryjności. Kontradiktoryjność stanowi jedynie sposób dojścia do prawdy w postępowaniu cywilnym.

W świetle przepisów Kodeksu postępowania cywilnego świadkiem jest osoba fizyczna, która ma albo powinna mieć informację o okolicznościach faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, bez względu na to, z jakiego źródła pozyska ona te informację, jeżeli została wezwana w charakterze świadka przez sąd, a nie zachodzą co do niej okoliczności

wyłączające ją z grona świadków wskazane w przepisach prawa (np. art. 259 i n. KPC). Kodeks nie wprowadza żadnych ogólnych cech, które wyłączają możliwość bycia świadkiem. Oznacza to, że konkretna osoba może być świadkiem w jednej sprawie, ale nie ma takiego statusu w innym postępowaniu.

W rozprawie określono zakres obowiązków i praw świadka wynikających z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Ważnym wnioskiem *de lege ferenda*, sformułowanym na podstawie tych przepisów, jest postulat dopuszczenia zeznań pisemnych. Ustawa powinna też umożliwiać złożenie przez osobę wezwaną w charakterze świadka pisemnego oświadczenia, że z powodu okoliczności wskazanych w przepisach Kodeksu nie może zeznawać w charakterze świadka. Takie rozwiązanie przyczyniłoby się do przyspieszenia postępowania i zmniejszenia jego kosztów.

Istotną kwestią omówioną w rozprawie, są przysługujące świadkowi prawa, przede wszystkim prawo odmowy zeznań i prawo odmowy odpowiedzi na pytanie. Rozszerzenia wymaga katalog osób, które mogą skorzystać z odmowy zeznań. W rozprawie wyrażono pogląd, zgodnie z którym *ratio legis* przepisów dotyczących odmowy odpowiedzi na pytanie wymaga, aby skorzystanie z tego prawa przysługiwało zawsze wtedy, gdy pytanie potencjalnie prowadzić może do odpowiedzialności karnej, hańby lub szkody majątkowej.

W rozprawie przyjęto, że przesłuchanie świadka powinno być oparte na różnych metodach, przede wszystkim metodzie spontanicznej relacji, uzupełnionej pytaniami ukierunkowanymi i krzyżowymi. Wśród czynności wstępnych ważną rolę odgrywa właściwe przygotowanie do rozprawy. W rozprawie przyjęto, że na początku procesu powinien sformułowany być plan przesłuchania świadków. Postulat ten wynika z konieczności zapewnienia szybkiego i sprawnego postępowania. Szczególne znaczenie ma również tzw. przygotowanie świadka przez stronę, to znaczy jej spotkanie ze świadkiem przed rozprawą. Możliwość takiego przygotowania jest kontrowersyjna. W efekcie badań poczynionych w rozprawie stwierdzono, że spotkanie ze świadkiem przed rozprawą stanowi fundament kontradiktoryjnego procesu i sprzyja przyspieszeniu postępowania.

W końcowej części rozprawy analizą objęto wartość dowodową zeznań świadka. Sąd powinien mieć odpowiednią wiedzę psychologiczną w zakresie oceny zeznań. Korzysta jednak z zasady swobodnej oceny dowodów. Nie może więc przypisać nadmiernej roli konkretnej metodzie weryfikacji, nawet jeżeli w świetle wyników badań psychologicznych daje ona lepsze rezultaty niż ocena przypadkowa. Określone metody powinny jednak być stosowane przez biegłych, którzy oceniają zeznania świadka. W toku badań uznano, że rola biegłych w tym zakresie jest znacząca. Sformułowano więc wniosek, zgodnie z którym obowiązkiem sądu

powinno być skorzystanie z ich pomocy w każdym przypadku, w którym wymagane są wiadomości specjalne, a także wtedy, gdy konieczna jest pomoc w ocenie wiarygodności świadka.

W badaniach posłużono się różnymi metodami, przede wszystkim metodą dogmatyczną, metodą analityczną, metodą porównawczą i metodą historyczną. Metodą dogmatyczną i analityczną objęto przywołane w rozprawie prawo krajowe i obce. Metoda porównawcza została zastosowana w odniesieniu do analizy prawa polskiego na tle prawa obcego, przede wszystkim zaś prawa amerykańskiego, brytyjskiego i niemieckiego. Natomiast metoda historyczna zbadano dawne prawo polskie, które odnosiło się do postępowania cywilnego.

Francis Reuillon

Summary

The subject of this dissertation is the witness testimony in a civil trial. Due to its availability, it has a basic character in civil matters. The analysis also includes evidence from an expert opinion and evidence from hearing of the parties. These evidences also have a personal character. Documentary evidence was taken into account to the extent that the document limits the evidence from the witness testimony.

Undertaking research in the field of witness testimony in a civil trial was dictated by incomplete elaboration of this issue to the current legal literature. This problem is discussed in the literature on the psychology of witness testimony and forensic psychology. Psychological work, however, concerns in most cases only criminal procedures. The jurisprudence concerning witness testimony in civil proceedings is not rich, and besides, it concerns to a small extent the credibility and evidential value of the witness testimony.

Three terms are explained in the hearing: evidence, means of evidence and source of evidence. The evidence is information that allows us to determine whether the claim about the existence or non-existence of a fact that is relevant to the resolution of the case is true. The means of evidence is the information carrier that allows the existence or non-existence of this fact. On the other hand, the source of evidence is any evidence, which allows the determination of the facts in the case examined by the court.

Next, reference is made to the issue of truth. It has a fundamental meaning in a civil trial. The truth is what corresponds to reality. Truth in civil proceedings, however, is not absolute, it is only an ideal to which judicial proceedings should strive. The judgment should be rational, that is, based on well-founded arguments. The dissertation emphasized that the principle of truth does not contradict the adversarial principle. The contradictory nature is only a way to reach the truth in civil proceedings.

Due to the Code of Civil Procedure, a witness is a natural person who is supposed to or should have information about factual circumstances relevant to the resolution of the case, regardless of the source from which he or she receives this information, if called as a witness to the court, and does not occur to her circumstances excluding her from among the witnesses indicated by CCP. The Code does not introduce any general features that exclude the possibility of being a witness. This means that a particular person can be a witness in one case, but he has no such status in another proceeding.

The dissertation specifies the scope of duties and rights of a witness under the provisions of the Code of Civil Procedure. An important conclusion *de lege ferenda*, formulated on the basis of these provisions, is the postulate of admission of written testimonies. The CCP should also allow a person summoned as a witness to submit a written statement that due to circumstances indicated in the provisions of the Code, he cannot testify as a witness. Such a solution would help to speed up the proceedings and reduce its costs.

An important issue discussed in the thesis is the rights of the witness, first of all the right to refuse to testify and the right to refuse to answer the question. Extensions is required in a catalogue of people who can refuse to testify. The dissertation expressed the opinion that the *ratio legis* of the provisions regarding the refusal to answer the question requires that the right always be exercised when the question potentially leads to criminal liability, shame or property damage.

In the dissertation, it was assumed that the hearing of the witness should be based on various methods, first of all the method of spontaneous relationship, supplemented with cross-targeted and cross-interested questions. Preliminary activities include proper preparation for the trial. In the dissertation, it was assumed that at the beginning of the process, a plan for interviewing witnesses should be formulated. This postulate stems from the need to ensure quick and efficient proceedings. The so-called preparing a witness by the party means meeting her witness before the trial. The possibility of such preparation is controversial. As a result of the research carried out in the dissertation, it was stated that the meeting with the witness before the trial is the foundation of the adversarial process and promotes the acceleration of the proceedings.

At the end of the dissertation the analysis covered the evidential value of the witness testimony. The court should have adequate psychological knowledge in the field of the assessment of testimonies. However, it uses the principle of free evaluation of evidence. Therefore, it cannot attribute an excessive role to a particular verification method, even if in the light of the results of psychological tests, it gives better results than accidental assessment. Certain methods should, however, be used by experts who assess the testimony of a witness. In the course of the research, it was recognized that the role of experts in this area is significant. Thus, a proposal was formulated that the court should be obliged to use their assistance whenever special information is required, and when assistance is needed to assess the credibility of the witness.

In the dissertation various methods were used, mainly dogmatic method, analytical method, comparative method and historical method. The dogmatic and analytical method covered national and foreign law referred to in the hearing. The comparative method has been applied to the analysis of Polish law against foreign law, especially to American, British and German law. The historic method, on the other hand, examined the old Polish law, which referred to civil proceedings.

Lawrence Lewison